

Усунення інформаційних прогалин щодо гендерних питань у регіоні Східного партнерства: керівні принципи щодо збору даних, що стосуються доступу жінок до правосуддя

Parteneriatul Estic Șərq tərəfdaşlığı Partenari
Գործընկերություն Східне партнерство E
Արևելյան Գործընկերություն Східне пар
лығы Partenariat Oriental Արևելյան Գործըն
stic Şərq tərəfdaşlığı Partenariat Oriental Ար
лығы Partenariat Oriental Արևելյան Գործըն
stic Şərq tərəfdaşlığı Partenariat Oriental Ար
ժամանակ Parteneriatul Estic Şərq tərəfdaş
դրոշմը շարժամանակ Parteneriatul Estic Şərq
Արևելյան Գործընկերություն Східне пар
лығы Partenariat Oriental Արևելյան Գործըն
stic Şərq tərəfdaşlığı Partenariat Oriental Ար

**Доступ жінок до правосуддя:
впровадження стандартів Ради
Європи щодо гендерної рівності
та насильства проти жінок**

Анне Лауре Гумберт
Матеріали також надали:
Тамара Бугаєць, Ліза Григорян
Андрей Юву, Вафа Рустам
Катерина Схіладзе

Співфінансується
Європейським Союзом

Європейський Союз

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Співфінансується
та впроваджується
Радою Європи

Усунення інформаційних прогалин щодо гендерних питань у регіоні Східного партнерства: керівні принципи щодо збору даних, що стосуються доступу жінок до правосуддя

Доступ жінок до правосуддя:
впровадження стандартів Ради
Європи щодо гендерної рівності
та насильства проти жінок

Анне Лауре Гумберт
Матеріали також надали:
Тамара Бугаєць, Ліза Григорян
Андрей Іову, Вафа Рустам
Катерина Схіладзе

Усунення інформаційних прогалин щодо
гендерних питань у регіоні Східного
партнерства: керівні принципи щодо
збору даних, що стосуються доступу жінок
до правосуддя

Створено в межах проєкту «Доступ жінок
до правосуддя: впровадження стандартів
Ради Європи щодо гендерної рівності та
наси́льства проти жінок», що є частиною
програми «Партнерство заради належного
врядування».

Ці керівні принципи створено за
фінансової підтримки Європейського
Союзу та Ради Європи. Відповідальність
за їхній зміст несе(-уть) виключно
автор(-и). Погляди, висловлені тут, ні в
якому разі не можуть вважатися такими,
що відображають офіційну позицію
Європейського Союзу чи Ради Європи.

Відтворення уривків (до 500 слів)
дозволено, за винятком комерційних
цілей, якщо збережено цілісність тексту,
уривок не використовується поза
контекстом, не надає неповну інформацію
або іншим чином не вводить в оману
читача щодо характеру, обсягу чи змісту
тексту. Джерело тексту завжди має
бути зазначено таким чином: «©Рада
Європи, рік публікації». Усі інші запити
щодо відтворення/перекладу всього або
частини документа слід надсилати до
Директорату з комунікацій Ради Європи
(F-67075 Strasbourg Cedex
або publishing@coe.int).

Усю іншу кореспонденцію, що
стосується цього документа,
необхідно надсилати до Генерального
директорату Ради Європи з питань
демократії та людської гідності.
Генеральний директорат з питань
демократії та людської гідності
Авеню де л'Юроп,
67075 Страсбург Седекс Франція
(Avenue de l'Europe,
67075 Strasbourg Cedex France)
Ел. пошта: dpc_pgg@coe.int

Дизайн обкладинки та верстка:
Виробничий відділ документів та
публікацій (SPDP), Рада Європи

Фото: Shutterstock

© Рада Європи, лютий 2026 року Всі
права захищені. Ліцензовано для
Європейського Союзу на умовах.

Зміст

1. ВСТУП	5
2. ПРИНЦИПИ ЗБОРУ ДАНИХ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ	7
2.1 Принцип якості та можливості порівняння даних	7
2.2 Принцип багатоджерельності даних та тріангуляції	8
2.3 Принцип своєчасності та регулярності	8
2.4 Принцип інклюзії та недискримінації	8
2.5 Принцип поваги до приватного життя, конфіденційності та етичних норм	9
3. ОРГАНІЗАЦІЙНІ РОЛІ ТА МЕХАНІЗМИ КООРДИНАЦІЇ	11
3.1 Мета та обґрунтування	11
3.2 Відповідні установи	11
3.3 Механізми координації	12
3.4 Процедури та стандарти	14
3.5 Розбудова спроможності	15
3.6 Моніторинг та оцінювання	16
ПРІОРИТЕТНІ ОБЛАСТІ ДАНИХ ТА ПОКАЗНИКИ	17
ОСНОВНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ КОМПЕТЕНТНИМ ОРГАНАМ	21

1. Вступ

У цих керівних принципах представлені практичні рекомендації для органів юстиції, національних статистичних служб та інших компетентних органів у Вірменії, Азербайджані, Грузії, Республіці Молдова та Україні щодо розробки, збору, управління та використання даних про доступ жінок до правосуддя з урахуванням гендерних аспектів. Вони є відповіддю на прогалини та виклики на регіональному рівні, виявлені в оцінках, проведених національними консультантами в кожній країні Східного партнерства протягом 2024 та 2025 років у рамках проєкту «Доступ жінок до правосуддя: впровадження стандартів Ради Європи щодо гендерної рівності та насильства проти жінок», який є частиною програми «Партнерство заради належного врядування»¹. Ці керівні принципи розроблені на основі «Системи оцінювання доступу до правосуддя, у тому числі конкретних проблем, що постають перед жінками» (ООН Жінки/Рада Європи, 2016)².

Ці керівні принципи застосовуються, зокрема, до таких установ:

- ▶ органи юстиції (суди, прокуратура, поліція, надавачі правової допомоги);
- ▶ національні статистичні служби;
- ▶ міністерство юстиції та пов'язані з ними установи;
- ▶ інституції омбудсмена, національні інституції з прав людини (НІПЛ) та органи з питань забезпечення рівності;
- ▶ організації громадянського суспільства, що займаються наданням правничої допомоги та проведенням моніторингу.

1. Національні оцінки є внутрішніми робочими документами.

2. «Система оцінювання доступу до правосуддя, у тому числі конкретні проблеми, що постають перед жінками» (ООН Жінки/Рада Європи, 2016)

Для цієї роботи були використані такі стандарти: Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), зокрема Загальна рекомендація № 33, у якій містяться вичерпні вказівки щодо забезпечення доступу жінок до правосуддя; Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція), статтю 11 якої встановлюються зобов'язання щодо збору відповідних деталізованих статистичних даних; Цілі сталого розвитку (ЦСР), зокрема ЦСР 5 щодо досягнення гендерної рівності та ЦСР 16 щодо сприяння побудові мирних, справедливих та інклюзивних суспільств; а також показники, розроблені Європейською комісією з питань ефективності правосуддя (CEPEJ) для оцінювання якості, ефективності та доступності систем правосуддя.

2. Принципи збору даних з урахуванням гендерних аспектів

Ці керівні принципи не були б повними без попереднього визначення основних принципів, що лежать в основі збору даних з урахуванням гендерних аспектів. Окреслення цих принципів на самому початку закладає основу для всіх подальших рекомендацій, гарантуючи, що процеси збору даних є не тільки технічно обґрунтованими, але й інклюзивними, відповідають правам людини та відображають конкретні реалії та перешкоди, з якими стикаються жінки. Визначаючи ці базові цінності, ми формуємо послідовну систему, яка може застосовуватися в різних установах і обставинах для отримання достовірних, порівнюваних і змістовних даних, що сприятимуть розширенню доступу жінок до правосуддя.

2.1 Принцип якості та можливості порівняння даних

Щоб гарантувати, що дані сектору юстиції є змістовними та можуть порівнюватися між установами та часовими періодами, необхідно прийняти та послідовно застосовувати стандартизовані визначення, класифікації та метадані. Наприклад, такі терміни, як «домашнє насильство» або «отримувач правничої допомоги», повинні мати спільне, визнане з юридичної та організаційної позиції значення. У діяльність установ мають бути інтегровані протоколи забезпечення якості даних, включно з регулярними аудитами, валідаційними перевітками та механізмами повідомлення про помилки та їхнє усунення. Хоча аудити та валідаційні перевірки є надзвичайно важливими, їхнє проведення повинно відповідати етичним принципам, особливо у випадку роботи з конфіденційними даними у сфері правосуддя (наприклад, забезпечення конфіденційності, уникнення шкоди, дотримання принципу інформованої згоди). Ці заходи не тільки підвищують надійність, але й зміцнюють довіру серед тих, хто користується такими даними, від законодавців до широкої громадськості.

2.2 Принцип багатоджерельності даних та тріангуляції

Глибоке розуміння доступу жінок до правосуддя не може базуватися на одному джерелі інформації. Тріангуляція (тобто поєднання декількох джерел даних) підвищує достовірність і допомагає заповнити прогалини в знаннях. Це передбачає інтеграцію адміністративних даних судів, поліції, прокуратури та постачальників послуг правничої допомоги з результатами опитувань, фокус-груп та якісних інтерв'ю, що відображають реальний досвід та ситуативні нюанси. У цьому процесі важливу роль відіграють організації громадянського суспільства та представники наукових кіл, які виступають як джерелами даних, так і незалежними валідаторами офіційної статистики, завдяки чому цифри ґрунтуються на реальності та відображають розмаїття поглядів. НІПЛ та омбудсмени також відіграють роль постачальників даних (через розгляд скарг, моніторинг справ, тематичні звіти) та незалежних валідаторів даних у сфері правосуддя, доповнюючи внесок ОГС та наукових кіл.

2.3 Принцип своєчасності та регулярності

Щоб дані залишалися актуальними для прийняття політичних та програмних рішень, їх необхідно регулярно збирати та оновлювати. Інституціоналізація фіксованих циклів збору даних (наприклад, щорічна або піврічна звітність за ключовими показниками, як-от рівень відсіву справ, рівень правової обізнаності та довіра до правосуддя) забезпечує безперервність та аналіз тенденцій у часі. Адміністративні реєстри в правоохоронних органах, судах та службах правничої допомоги повинні оновлюватися з мінімальною узгодженою періодичністю, що забезпечить своєчасний доступ до актуальної інформації та зменшить ризик прийняття стратегічних рішень на основі застарілих або неповних даних.

2.4 Принцип інклюзії та недискримінації

Збір даних з урахуванням гендерних аспектів повинен базуватися на принципах інклюзивності та недискримінації, забезпечуючи представництво всіх відповідних груп населення в інформаційній базі. Для цього необхідна систематична дезагрегація даних за статтю, гендером, віком, соціально-економічним статусом, географічним розташуванням, інвалідністю та іншими взаємопов'язаними чинниками, що впливають на доступ до правосуддя (наприклад, ромські жінки, особи без громадянства, літні жінки або мігрантки). Особливу увагу слід приділяти збиранню інформації

про досвід маргіналізованих та недостатньо захищених груп, зокрема тих, які проживають у сільських або віддалених районах, етнічних та мовних меншин, осіб, що належать до ЛГБТІ-спільноти, та людей з інвалідністю. Без такої конкретики критичні бар'єри та нерівності залишаються прихованими, що обмежує можливість розробки стратегій та заходів, які б відповідали потребам усіх жінок та дівчат. Спеціалісти, що збирають дані, також повинні систематично брати до уваги перехресні нерівності, щоб краще відобразити бар'єри, які частково збігаються та потенційно можуть підсилювати один одного.

2.5 Принцип поваги до приватного життя, конфіденційності та етичних норм

Усі заходи зі збору даних, що враховують гендерні аспекти, повинні проводитися з дотриманням суворих вимог щодо захисту приватного життя, конфіденційності та етичних норм, особливо у випадках, що стосуються чутливих тем, таких як насильство за ознакою статі. Це передбачає анонімізацію або агрегацію персональних даних з метою запобігання ідентифікації осіб та зменшення ризиків заподіяння шкоди або стигматизації. Спеціалісти, які збирають та зберігають дані, повинні дотримуватися вимог національного законодавства про захист даних, а також міжнародних стандартів у сфері прав людини, отримуючи інформовану згоду у відповідних випадках та застосовуючи підхід, орієнтований на інтереси постраждалої особи, який ставить на перше місце гідність, безпеку та права всіх осіб, представлених у даних.

3. Організаційні ролі та механізми координації

3.1 Мета та обґрунтування

Запорукою узгодженого, послідовного та сталого збору даних про правосуддя з урахуванням гендерних аспектів є стійкі організаційні ролі та механізми координації. Без чітко визначеної структури взаємодії між установами виникає ризик того, що дані будуть фрагментованими, неповними, їх буде складно порівнювати в часі або між різними установами. У багатьох випадках дублювання повноважень і несумісність систем даних призводять до непотрібної роботи, прогалин в охопленні та невідповідності у визначеннях або класифікації, що, своєю чергою, підриває актуальність політики та надійність доказової бази.

Завдяки єдиній координаційній структурі кожна ланка системи правосуддя (зокрема суди, поліція, прокуратура, служби із надання правничої допомоги, органи статистики та організації із забезпечення гендерної рівності) розуміє свою роль і систематично працює над реалізацією спільних показників. Шляхом оптимізації стандартів даних, уточненню обов'язків та створенню регулярних каналів обміну, механізми координації підвищують ефективність, зменшують непотрібне дублювання та сприяють зміцненню довіри між установами.

Ці механізми можуть забезпечити отримання надійних, своєчасних і порівнюваних даних про правосуддя з розбивкою за статтю, що посилить спроможність політиків і зацікавлених сторін розробляти заходи на основі фактичних даних, спрямовані на усунення конкретних перешкод, з якими стикаються жінки у доступі до правосуддя.

3.2 Відповідні установи

На першому етапі створення ефективної системи координації необхідно скласти вичерпний перелік усіх суб'єктів, які займаються збором, зберіганням або використанням даних, пов'язаних із правосуддям. Зрозуміти весь спектр суб'єктів, що виробляють, зберігають та використовують дані, а також визначити можливості для узгодження, інтеграції та співпраці, може допомогти мапування.

Сфера застосування цього процесу повинна охоплювати весь цикл правосуддя та пов'язані з ним зацікавлені сторони, серед яких:

- ▶ судові органи, такі як Верховний Суд, апеляційні суди, суди першої інстанції та органи суддівського самоврядування;
- ▶ правоохоронні органи, зокрема поліція, прокуратура та органи досудового розслідування;
- ▶ постачальники послуг правничої допомоги (як державні, так і незалежні), як-от центри з надання безоплатної правничої допомоги, органи адвокатського самоврядування та неурядові організації, що пропонують безкоштовні або недорогі юридичні послуги;
- ▶ національні служби статистики на центральному та регіональному рівнях, які відіграють ключову роль у консолідації та оприлюдненні офіційних даних;
- ▶ спеціалізовані установи, уповноважені займатися конкретними питаннями, такими як забезпечення гендерної рівності, запобігання домашньому насильству та захист дітей;
- ▶ медичні працівники та соціальні служби, які часто є першим контактним пунктом для жінок, що постраждали від насильства, і надають цінні адміністративні дані для розуміння поширеності випадків, про які не було повідомлено до правоохоронних органів;
- ▶ організації громадянського суспільства та наукові установи, що займаються моніторингом, адвокацією та дослідженнями у сфері правосуддя.

Цей процес може забезпечити створення детальної схеми інституцій, в якій буде описано повноваження кожного органу, типи даних, які він збирає, його зобов'язання щодо звітності, а також його офіційні або неофіційні відносини з іншими суб'єктами щодо обміну даними. Така схема не тільки чітко визначає ролі та обов'язки, але й виявляє дублювання, прогалини та потенційні можливості для взаємодії в потоках даних.

3.3 Механізми координації

Головною метою координаційних механізмів є забезпечення ефективного обміну даними в системі правосуддя, запобігання подвійній роботі та забезпечення можливості перехресного контролю адміністративних баз даних для підвищення точності та повноти інформації. Добре продумані координаційні структури формують основу для створення цілісної та інтегрованої системи даних про правосуддя, що враховує гендерні аспекти.

Координаційна структура повинна включати як міжвідомчі робочі групи, так і постійні координаційні підрозділи. У міжвідомчі робочі групи входять представники судової влади, національних органів статистики, поліції, прокуратури та організацій, що надають правничу допомогу. Ці групи слугують платформами для діалогу, спільного вирішення проблем та узгодження методологій і пріоритетів. На додаток до цих груп, у ключових міністерствах та органах статистики створено постійно діючі координаційні підрозділи, які здійснюють постійний нагляд за даними щодо гендерних питань у сфері правосуддя. Ці підрозділи забезпечують виконання угод, зберігають історичні дані та керують повсякденними координаційними завданнями, необхідними для підтримки цілісної та гнучкої системи даних. Крім того, залучення інших бенефіціарів (наприклад, організацій із захисту прав жінок, мереж захисту постраждалих від насильства або представників громадянського суспільства в ширшому розумінні) може посилити підзвітність, забезпечити відповідність даних реальній ситуації та сприяти зміцненню довіри до системи.

Серед функцій координаційних механізмів – спільно планувати щорічні або піврічні заходи зі збору даних, щоб усі залучені установи чітко розуміли терміни, ресурси та обов'язки. Вони також передбачають досягнення згоди щодо спільних пріоритетів та ключових показників, що допомагає зберегти єдність підходів та забезпечує можливість порівняння наборів даних різних установ. Крім того, ці механізми сприяють розробці угод про обмін даними та стандартів взаємодії, що забезпечують безпечний, ефективний та автоматизований обмін інформацією між системами, підвищуючи загальну якість та доступність даних про правосуддя з урахуванням гендерних аспектів. Координаційні органи повинні збиратися щокварталу для аналізу ходу роботи, вирішення оперативних питань та планування майбутніх заходів. Крім того, слід проводити щорічний стратегічний огляд, щоб оцінити загальну ефективність системи, узагальнити отриманий досвід та скоригувати пріоритети на наступний рік.

Ефективні механізми координації повинні ґрунтуватися на надійній системі управління ризиками, щоб забезпечити достовірність, незалежність та етичне використання даних у сфері правосуддя. Ризики в цій сфері виходять за межі технічних вразливостей і включають інституційні та політичні чинники, які можуть зашкодити цілісності даних та підірвати довіру громадськості. До основних ризиків належать політманіпуляції, коли статистичні дані спотворюються або вибірково оприлюднюються з метою створення бажаного враження; вибіркове або непослідовне звітування, коли негативні висновки або гендерні диспропорції замовчуються; а також зловживання даними з метою обґрунтування заздалегідь

визначених політичних рішень, а не для проведення реформ на основі фактичних даних. Такі дії можуть ввести громадськість в оману, підірвати довіру до органів влади та знизити рівень відповідальності.

3.4 Процедури та стандарти

Щоб забезпечити узгодженість, можливість порівняння та придатність для використання в різних установах даних у сфері правосуддя з урахуванням гендерних аспектів, необхідні чіткі та послідовні процедури та стандарти. Першим кроком є прийняття єдиних шаблонів та систем класифікації, зокрема загальних визначень таких ключових термінів, як «випадок домашнього насильства», «особа, яка отримує правничу допомогу», «виданий заборонний припис». Крім того, всі учасники повинні домовитися про мінімальний обсяг змінних для розбивки даних, у тому числі стать, вік, географічне розташування, статус інвалідності та етнічна приналежність, якщо це дозволено законом, щоб забезпечити відображення в даних різноманітності досвіду та перешкод, з якими стикаються люди. У випадках насильства щодо жінок дані також повинні охоплювати тип насильства та характер відносин між кривдниками та постраждалими.

Ця система також повинна передбачати набір стандартизованих показників для моніторингу гендерної рівності в системах правосуддя, що відповідають міжнародним зобов'язанням, таким як Цілі сталого розвитку (ЦСР), Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) та Стамбульська конвенція.

Щоб забезпечити злагоджений обмін та інтеграцію, всі дані повинні зберігатися та передаватися у машиночитаних форматах (наприклад, XML, CSV), що полегшують взаємодію між системами. Для захисту конфіденційної інформації, особливо у випадках, пов'язаних з гендерно зумовленим насильством, повинні бути встановлені безпечні канали передачі та зберігання даних.

Цифровізація даних у сфері правосуддя вимагає особливої уваги до кібербезпеки та інклюзивності. З огляду на чутливість персональних даних, що збираються у випадках гендерного насильства, надзвичайно важливими є надійні заходи захисту у сфері інформаційних технологій. Принаймні, системи повинні використовувати наскрізне шифрування, багатфакторну автентифікацію, обмежений доступ за принципом службової необхідності та вести журнали аудиту для відстеження використання даних. Слід обов'язково проводити регулярні тестування на проникнення, навчання персоналу з питань кібербезпеки та застосовувати протоколи безпечного резервного копіювання даних. Водночас цифровізація не

повинна поглиблювати територіальні чи соціальні розбіжності: судові органи в сільських або віддалених районах часто стикаються з проблемами підключення до мережі та обмеженими технічними можливостями. Щоб уникнути цифрової ізоляції, до досягнення повної підключеності та навченості користувачів слід продовжувати використовувати гібридні системи (що поєднують цифрові інструменти з паперовим або офлайн-збиранням даних).

Нарешті, слід встановити процедуру затвердження, за якою всі шаблони, показники та технічні стандарти офіційно затверджуються міжвідомчою координаційною групою. Вони повинні періодично переглядатися та оновлюватися (наприклад, принаймні раз на три роки), щоб залишатися актуальними, відповідати змінам у законодавстві та задовольняти нові потреби у даних.

3.5 Розбудова спроможності

Розбудова інституційної спроможності є надзвичайно важливою для забезпечення точного та послідовного збору, реєстрації та аналізу даних у сфері правосуддя з урахуванням гендерних аспектів. Слід організувати щорічні програми підготовки для ключового персоналу, в тому числі судових секретарів, спеціалістів зі статистики, співробітників поліції, які відповідають за обробку даних, та фахівців, що забезпечують надання правничої допомоги. Така підготовка має охоплювати такі основні теми, як реєстрація даних з урахуванням гендерних аспектів, вимоги до дезагрегації, протоколи конфіденційності та захисту приватного життя (наприклад, стандарти контролю за розкриттям статистичних даних) та ефективне використання цифрових систем даних. Освітня програма повинна поєднувати очні семінари для інтерактивного навчання з онлайн-модулями, щоб забезпечити доступність і безперервність підготовки.

Крім того, слід розробити спеціалізовані навчальні модулі для роботи зі складними питаннями, наприклад опрацювання даних про гендерно зумовлене насильство. Такі модулі повинні включати конкретні приклади, що висвітлюють реальні проблеми та шляхи їхнього розв'язання, а також практичні вправи з оформлення та перевірки матеріалів справ, щоб підвищити технічну точність роботи відповідних фахівців.

Задля підтримки високих стандартів та заохочення професійного розвитку кожна навчальна програма може включати оцінювання та сертифікацію. Оцінювання після проходження курсу допоможе перевірити рівень засвоєння учасниками матеріалу та їхню здатність застосовувати нові навички у роботі. Учасники, які відповідають необхідним стандартам

компетентності, мають отримати відповідний сертифікат, що підвищить професійне визнання їхніх досягнень та зміцнить інституційну прихильність до якісних практик збору даних, що враховують гендерні аспекти.

3.6 Моніторинг та оцінювання

Для підтримання якості, узгодженості та актуальності систем даних про правосуддя, що враховують гендерні аспекти, надзвичайно важливими є постійний моніторинг та регулярне оцінювання. Координаційний орган повинен проводити щорічний аналіз інституційних механізмів, оцінюючи, наскільки ефективно функціонують ролі, обов'язки та процеси на практиці.

Для відстеження результатів та визначення напрямків для вдосконалення слід використовувати чіткі показники ефективності. Сюди можуть входити відсоток установ, які послідовно використовують узгоджені шаблони та системи класифікації; відсоток наборів даних, повністю розбитий за відповідними змінними, такими як стать, вік та місцезнаходження; а також своєчасність та повнота поданих даних.

Щоб процедури збору даних відповідали змінам потреб, ефективна система має передбачати зворотний зв'язок з користувачами даних (в тому числі з відомствами, що розробляють політику, науковцями та організаціями громадянського суспільства). Така взаємодія допомагає вдосконалити показники, оновити визначення та зміцнити методології, підтримуючи цикл постійного вдосконалення, що забезпечує надійність, актуальність та корисність даних у сфері правосуддя.

Пріоритетні області даних та показники

Щоб зосередити роботу зі збору даних на найважливіших аспектах доступу жінок до правосуддя, необхідно визначити та узгодити пріоритетні сфери даних та показники. Ці сфери забезпечують системну основу для оцінювання як сприятливих умов та функціонування органів правосуддя, так і досвіду та наслідків для жінок, які звертаються до правосуддя (таблиця 1). У 2025 році було проведено окремий аналіз для встановлення пріоритетів за участю національних консультантів.

Таблиця 1

Сприятливі умови	Пропозиція	Попит
До сприятливих умов належать нормативно-правова база та політика, що забезпечують доступ жінок до правосуддя. Зокрема, це передбачає приведення національного законодавства у відповідність до Конвенції CEDAW та Стамбульської конвенції, а також забезпечення повного впровадження положень цих документів у національне законодавство. Тут також йдеться про наявність положень про гендерну рівність у Конституції та законах, які забезпечують формальну правову основу для недискримінації та рівного ставлення. Важливим стандартом, що гарантує постраждалим від насильства право на правовий захист та допомогу, є встановлення кримінальної відповідальності за всі форми насильства щодо жінок. Крім того, важливим механізмом для просування прав жінок через суди є надання НУО правового статусу для участі у стратегічних судових процесах.	У частині, що стосується пропозиції, аналізується спроможність та здатність правоохоронних органів задовольняти потреби жінок. Ключовими елементами є статевий склад суддів, прокурорів, адвокатів, які надають правову допомогу, а також правоохоронців, що може впливати на доступність та довіру до процесу відправлення правосуддя. Кількість та географічне розташування спеціалізованих підрозділів та судів, що займаються питаннями гендерно зумовленого насильства, є свідченням підготовленості системи до боротьби з гендерними злочинами. Вирішальне значення для забезпечення рівного доступу до правосуддя має географічна доступність, яка визначається як середня відстань або час, необхідний, щоб доїхати до найближчого суду. Нарешті, показники відсотка розгляду справ та середня тривалість розгляду, розбиті за типами справ та статтю сторони у судовому процесі, мають уявлення про ефективність та справедливість відправлення правосуддя.	У частині, що стосується попиту, основна увага приділяється досвіду, сприйняттю та діям жінок у процесі пошуку справедливості. Для того щоб можна було вимагати дотримання своїх прав, необхідно знати про їхнє існування, що зазвичай оцінюється за допомогою опитувань. Розуміння перешкод, з якими стикаються жінки (включаючи фінансові витрати, стигматизацію та фізичну віддаленість), допомагає визначити, де необхідні реформи. Відсоток відсіву у справах про гендерне насильство, а також задокументовані причини закриття справ можуть виявити слабкі місця в системах захисту, розслідування та судового переслідування. І, звичайно ж, рівень довіри до судів, поліції та служб правничої допомоги, зібраний за допомогою опитувань громадської думки, слугує важливим показником легітимності системи правосуддя та її сприйняття жінками як справедливої..

Щоб ефективно використовувати звіт для визначення пріоритетності показників, першим кроком може бути зіставлення всіх показників з національними та міжнародними зобов'язаннями. Це передбачає визначення показників, які безпосередньо сприяють досягненню цілей реформи внутрішнього правосуддя, а також вимог щодо звітності відповідно до ЦСР 5 і 16, Конвенції CEDAW та Стамбульської конвенції. Показники, які

відповідають кільком цілям, повинні мати вищий пріоритет, оскільки вони забезпечують максимальну ефективність і впливають одночасно на кілька зобов'язань.

Далі важливо оцінити поточну доступність даних для кожного показника. На основі інституційного мапування та опису джерел даних, наведених у звіті, показники можна розділити на три категорії: ті, для яких дані є повністю доступними та стандартизованими; ті, для яких дані є частково доступними, але потребують вдосконалення; та ті, для яких дані наразі не збираються. Така категоризація дає змогу отримати швидкі результати, починаючи з показників першої групи, і одночасно планувати короткострокові інвестиції для зміцнення показників другої групи.

Нагальність політики також повинна впливати на послідовність аналізу. Показники, пов'язані з активними суспільно-політичними дебатами, законодавчими реформами або сферами, що викликають підвищений інтерес громадськості, слід винести на перше місце. Наприклад, якщо переглядається законодавство про гендерно зумовлене насильство, було б доцільно надати пріоритет показникам криміналізації, відсоткам відсіву та кількості виданих заборонних приписів. Національний контекст та приклади передової практики, наведені у звіті, можуть допомогти узгодити вибір показників із цими нагальними політичними завданнями.

Ще одним важливим чинником є інституційна підготовленість. Розділ звіту, присвячений інституційним механізмам, дозволяє визначити, які установи мають повноваження, системи та можливості для збору даних за кожним показником. Показники, які можуть бути впроваджені добре підготовленими установами з мінімальною міжвідомчою координацією, повинні отримати пріоритет перед тими, що вимагають великих зусиль з налагодження нової співпраці або створення інфраструктури.

Також необхідно зважити складність і вартість впровадження. Спочатку слід впровадити показники, які можна оцінити за допомогою наявних адміністративних систем, наприклад, статевий склад суддів. Більш ресурсомісткі показники, такі як ті, що вимагають проведення опитувань або складної міжвідомчої інтеграції даних, можуть бути заплановані на пізніші етапи. Примітки до звіту щодо потреб в інфраструктурі для кожної області даних можуть бути використані для обґрунтування цих рішень.

Поетапне впровадження забезпечує керований процес проведення вимірювань. На початковому етапі слід зосередитися на адміністративних даних, які можна швидко зібрати, потім на показниках, що вимагають помірного оновлення систем, і, нарешті, на тих, що вимагають повністю

нових систем збору даних або опитувань. Приклади дорожніх карт у звіті містять рекомендації щодо того, що можна досягти на кожному етапі.

І, нарешті, прив'язка впровадження вимірювання до циклів звітності може підвищити його стратегічну цінність. Національні та міжнародні строки подання звітності дозволяють узгодити терміни впровадження показників таким чином, щоб результати безпосередньо враховувалися у важливих документах. Це не тільки підвищує видимість роботи, але й сприяє забезпеченню політичної та інституційної підтримки. Розділ звіту, присвячений моніторингу та постійному вдосконаленню, може бути використаний для проведення щорічних оглядів, відмови від показників, які виявилися малозначущими для політики або мають постійні проблеми з даними, або відстрочки їхнього використання, а також просування тих показників, які з часом стали більш доцільними..

Основні рекомендації компетентним органам

Для вдосконалення збору, аналізу та використання даних у сфері правосуддя, що враховують гендерні аспекти, компетентні органи влади повинні розглянути можливість вжиття таких заходів:

А. Управління та стандарти

1. Прийняти національну систему даних у сфері правосуддя, що враховує гендерні аспекти та відповідає показникам ООН Жінки/Ради Європи. Це забезпечить узгодженість між установами, можливість порівняння в часі та відповідність міжнародним стандартам.
2. Зобов'язати збирати та подавати зведені дані з розбивкою за статтю та іншими категоріями, що мають значення для інтерсекційних (перехресних) нерівностей (наприклад, вік, інвалідність, етнічна приналежність, географічне розташування, соціально-економічний статус) для всіх статистичних даних у сфері правосуддя. Ця вимога повинна бути включена до відповідного законодавства, нормативних актів або міністерських директив, щоб гарантувати її дотримання всіма органами сектору юстиції.
3. Розробити та впровадити етичні стандарти та стандарти захисту даних у всіх системах даних судової системи. Вони повинні включати анонімізацію чутливих даних, протоколи конфіденційності, спрямовані на захист постраждалих, та чіткі правила щодо згоди та зберігання даних для захисту приватного життя та гідності всіх залучених осіб.
4. Забезпечити прозорість шляхом публікації щорічних публічних звітів та/або інформаційних панелей, що містять ключові гендерні показники у сфері правосуддя. Такі звіти повинні бути доступними для законодавців, науковців та широкої громадськості і містити як кількісні, так і якісні дані.

В. Системи, безпека та спроможність

5. Впровадити безпечні, інтегровані цифрові системи, що пов'язують суди, правоохоронні органи, прокуратуру та постачальників послуг правничої допомоги. Функціональну взаємодію слід доповнити заходами кібербезпеки (такими як шифрування, автентифікація користувачів, контроль доступу та аудиторські сліди), щоб запобігти витоку даних та їхньому неправомірному використанню, особливо у випадках гендерно зумовленого насильства.

6. Забезпечити регулярну підготовку персоналу, який займається збором даних, з відповідним фінансуванням. Підготовка повинна охоплювати питання, пов'язані з урахуванням гендерних аспектів при реєстрації даних, вимогами щодо розбивки даних, протоколами конфіденційності та використанням цифрових систем.

7. Для закріплення знань та забезпечення інституційної спадкоємності слід чітко документувати процедури та методології, налагодити наставництво між досвідченими та новими співробітниками, а також призначити резервних координаторів для всіх ключових функцій, пов'язаних з даними. Ці заходи допомагають підтримувати узгодженість знань навіть тоді, коли співробітники переходять на нову посаду або залишають установу.

8. Укласти офіційні угоди про обмін даними між суб'єктами сектору юстиції. Такі угоди повинні визначати обсяг, формат, частоту та заходи безпеки для обміну даними з метою сприяння співпраці та захисту конфіденційності.

9. Формувати бюджети з урахуванням гендерних міркувань, щоб виділяти достатньо ресурсів для оновлення систем даних, аналізу та звітності. Фінансування повинно бути спрямовано на підтримку заходів, що сприяють поліпшенню якості, охоплення та доступності даних про гендерну рівність у сфері правосуддя.

С. Участь та сталий розвиток

10. На регулярній основі проводити опитування користувачів, щоб дізнатися думку тих, хто має справу з системою правосуддя. Використовувати результати для розробки стратегій надання послуг, інформаційно-просвітницької діяльності та реформ, заснованих на фактичних даних.

11. Залучити організації громадянського суспільства та представників наукових кіл до розробки, апробації та перегляду методологій збору даних.

Такий інклюзивний підхід допомагає забезпечити актуальність, надійність та відповідність показників поточним потребам.

12. Періодично переглядати систему національних показників, щоб вона відповідала новим викликам у сфері правосуддя, змінам у законодавстві та поточним міжнародним зобов'язанням. Регулярні оновлення підтримуватимуть актуальність та адаптивність системи протягом тривалого часу.

У цьому звіті наведено практичні, підкріплені фактами рекомендації щодо поліпшення збору та використання даних про доступ жінок до правосуддя в регіоні Східного партнерства з урахуванням гендерних аспектів. Вона ґрунтується на Рамковій програмі ООН Жінки та Ради Європи з оцінки доступу до правосуддя і перетворює міжнародні стандарти на практичні рекомендації, адаптовані до потреб судових установ, статистичних органів та відповідних державних органів. Керівні принципи щодо методів збору даних визначають основні засади високоякісного, етичного та інклюзивного збору даних, приділяючи особливу увагу розбиттю даних за категоріями, можливості їхнього порівняння, координації між установами та захисту конфіденційної інформації. У них визначено пріоритетні сфери даних та показники, пов'язані зі сприятливими умовами, частиною правосуддя, що стосується пропозиції, а також реальним досвідом жінок у пошуку справедливості, зокрема у випадках насильства стосовно жінок. На основі інформації, наданої експертами з Вірменії, Азербайджану, Грузії, Республіки Молдова та України, у звіті висвітлюються загальні прогалини та передовий досвід, а також пропонуються конкретні кроки для зміцнення інституційної спроможності, взаємодії та підзвітності. Документ розроблено як практичний ресурс для законодавців, практикуючих юристів, фахівців зі статистики та представників громадянського суспільства, які зацікавлені у налагодженні надійних механізмів збору даних для реформ, моніторингу досягнень та забезпечення рівного доступу жінок до правосуддя відповідно до європейських та міжнародних стандартів у сфері прав людини.

Держави – учасниці Європейського Союзу вирішили поєднати свої знання, ресурси та долі. Разом вони побудували простір стабільності, демократії та сталого розвитку, водночас утворюючи культурне розмаїття, толерантність та індивідуальні свободи. Європейський Союз прагне розділити свої досягнення та цінності з країнами та людьми за межами своїх кордонів.

www.europa.eu

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами-членами Європейського Союзу. Усі держави-члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини – договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

www.coe.int

Співфінансується
Європейським Союзом

Європейський Союз

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Співфінансується
та впроваджується
Радою Європи